

Ett samtal med Torkel Gregow

Med anledning av detta temanummer har Torkel Gregow intervjuats av redaktionssekreterare Carolina Tuula.

Var är du född? Var bodde du som liten?

Jag är född längst ner i söder i landet, i Trelleborg. Där bodde jag tills jag hade tagit min studentexamen. Efter det flyttade jag till Lund för tre-fyra år där jag läste juridik för att ta min jur.kand.-examen. Jag började att studera år 1954. Ett av mina misstag i livet var att jag inte sköt på det lite grann. Jag hade inte blivit kallad till mönstring tidigare. Jag skulle ha sett till att jag hade mönstrat innan. Det innebar att när jag läste juridik var jag yngre än de flesta och när jag sedan ryckte in i det militära var jag äldre än de allra flesta på plutonen. Det var på den tiden obligatoriskt att alla män skulle göra militärtjänst sedan man blivit 18-20 år. När jag tog studenten så var jag ännu inte 19 år vilket bidrog till att jag kanske inte kände större lust att rycka in i militären. Det undgick jag inte, efter lundatiden blev det 15 månader på regementet i Ystad. Det var inte särskilt roligt.

Vad hade du för mål och drömmar när du var yngre?

Jag hade inte så mycket drömmar om du tänker på att somliga exempelvis hade drömmar om att bli generaler eller befälhavare. Det var väl under gymnasieåren som jag funderade på vad jag skulle göra efter studentexamen. Jag var närmast inställd på att läsa ekonomi och bli någonting på det området. Det hade jag fortfarande tankar på när jag väl läste juridik. En förständig person som var några år äldre än jag och som hade läst i Lund i tre-fyra år varnade mig och sa att om du ska läsa både juridik och ekonomi till civilekonom så blir du varken det ena eller det andra. Han sade även att det är bäst att du läser juridik och satsar på det. När jag funderade lite på vad

han hade sagt så förstod jag att han hade rätt. Det är dock aldrig till nackdel att läsa in sig på ett antal områden.

När och varför började du studera juridik när du ändå hade tankarna på att studera ekonomi?

Det var på ett sent stadium i tredje ring som jag bestämde mig för att läsa juridik trots mina tankar om att studera ekonomi.

Fanns det någon specifik anledning till att du valde juridik framför ekonomi?

Nej det var det inte. Jag har alltid varit intresserad av matematik och att räkna så det kom naturligt för mig att vilja läsa ekonomi. I gymnasiet gick jag dock på latinlinje och inte på reallinjen.

Vad hade du, som juriststudent, för målbild? Vad ville du arbeta med i framtiden?

När jag hade tagit examen?

Ja eller under tiden du studerade också?

Jag hade planer på att studera utomlands i Tyskland. England var inte så aktuellt på den tiden. Det var Tyskland trots efterdyningarna av krigen, och då i synnerhet när man inte bodde så långt ifrån Tyskland. Jag var ett antal månader i Heidelberg men förstod att jag inte skulle ha någon nytta av studierna så jag återvände till Sverige. Som de flesta gjorde på den tiden så satt jag ting. Jag hamnade ganska långt ifrån Trelleborg och Skåne. Jag sökte till ett antal olika domstolar men fastnade för Västernärkes domsagas häradsrätt i Örebro.

När väl du studerade, vad hade du för målbild? Ville du arbeta som advokat eller har det alltid varit att verka i domstol som varit prioriterat?

Det var nog så att jag närmast var inne på att satsa på att arbeta i domstol. Däremot saknade jag erfarenhet av att arbeta som jurist på en advokatbyrå. Det har jag aldrig gjort och nu är det ju försent. Jag var två och ett halvt år på häradsrätten i Örebro.

Kom idén om att arbeta på domstol under studietiden eller när du tagit examen?

Ja, det var nog när jag satt ting. Jag funderade inte så mycket på att bli advokat, domare eller bolagsjurist. På den tiden fanns det inte så många bolagsjurister, detta ligger ganska många år tillbaka i tiden. Jag var på ett ganska tidigt stadium inställd på att jag skulle fortsätta på domarbanan, under min tid som tingsnotarie.

Vad gör rollen som jurist med personen bakom utbildningen och yrket?

Ja... Huruvida man förändras? Det är troligt att man förändras. Man ändras också med ökad ålder. Vissa personer ändrar sitt sätt med klädsel, utseende, sättet att röra sig och att tala. Det klart att man växer in i yrket som domare eller domarasplicant. På vägen dit förändras man från hur det hade blivit om man haft ett annat arbete. Det är svårt att bedöma själv, det får andra göra. Jag skulle inte vilja säga att man kan se på någon annan att denne är jurist eller domare. Det får mig att tänka på en händelse. Jag var med min bil i Borås som skulle på service. Jag var då inne i en affär som sålde kaffe, godis och dylikt. Expediten på andra sidan disken tog fram en lapp och en penna för att skriva ner det som skulle köpas in. Jag hade räknat ut summan i huvudet. Det blev 196 kr och expediten kontrollerade att det stämde. Därefter frågade hon om det möjligen var så att min herre är matematiklärare? Nej, det är jag inte svarade jag, men är ganska bra på att räkna.

Det är som du säger. Det är svårt att veta att en person arbetar med juridik.

Ja, det tror jag. Men somliga vill ju förändras och bli lika med sin yrkesroll som lärare eller som åklagare eller i ett annat yrke. Något sådant har jag dock aldrig tänkt mig. Det är också så att det skett en viss utjämning i samhället som medför att man inte kan avgöra om en person är överläkare, advokat eller innehar någon annan position.

Är det något särskilt som du arbetat med under din som jurist som du har haft särskilt mycket glädje av eller som du skulle vilja rekommendera kommande jurister att göra? Exempelvis notarietjänstgöring eller liknande? Under tiden som jag tjänstgjorde i domstol var det en väldigt trevlig häradshövding. Det fanns även en tingsdomare som på den tiden som motsvarar nutidens rådman. Jag tjänstgjorde med dem båda två. Det var en mycket lärorik tid. Numera är domstolarna större än de var på den tiden. Det fanns flera häradsrätter ute på landet och rådhusrätter i de flesta större städerna. Numera finns det tror jag ungefär 40-50 allmänna domstolar i hela landet vilket beror på kommunikationsmöjligheterna och datoriseringen. Notarietjänstgöring rekommenderas till alla som ska bli domare, åklagare eller advokater. Under en notarietjänstgöring får man mycket god kunskap om bestämmelserna i bl.a. rättegångsbalken.

De som har suttit ting söker ofta till hovrätten och blir hovrättsfiskaler. Efter utbildningen där övergår en del till advokatbyråer, banker eller något annat yrke. Domstolstjänstgöring är en mycket bra erfarenhet oavsett vilket juristyrke man väljer. Att bli rådman och syssla med brottmål året runt kan nog, enligt mitt sätt att se, bli lite enahanda. Tvistemål är ofta mer intressanta och omväxlande. I Högsta domstolen är arbetet annorlunda än i tings- och hovrätterna eftersom arbetet är inriktat på mål av principiell natur. Arbetet i Högsta domstolen syftar mer till att lösa rättsliga frågor vilket är annorlunda om man jämför med underinstanserna.

Av allt du har arbetat med, vad har varit mest intressant och givande? och varför?

Det är svårt att svara på. När jag tjänstgjorde som tingsnotarie var jag i en utmärkt häradsrätt med en klok och trevlig häradshövding varför jag trivdes mycket bra. Jag lärde mig också mycket under den tiden. Även i hovrätten lärde jag mig mycket. På den tiden när man hade blivit hovrättsfiskal blev man utsänd att tjänstgöra vid olika häradsrätter. Jag kom till hovrätten i Göteborg. Därefter var jag utsänd att döma i häradsrätter i Värmland, Dalsland och Halland (bl.a. i

Karlstad, Säffle, Trollhättan och Kungsbacka). Det var mycket intressant förutom att det blev problem med boendet och resandet. När jag inte var gift var det enklare.

Därefter tjänstgjorde jag som föredragande i 2,5 år på JO-ämbetet. Det var också en väldigt nyttig tid. Sedan var jag tillbaka i hovrätten i något år för att fullgöra tjänstgöringen för att bli hovrättsassessor. Som sådan tjänstgjorde jag som ledamot i stället för föredragande i hovrätten. Efter det började jag tjänstgöring i justitiedepartementet. Efter ett eller två år övergick jag till vad som heter Lagberedningen med nära anknytning till justitiedepartementet.

Det verkar som att du haft väldigt mycket olika roller inom rättsväsendet och att allting varit intressant och givande för dig. Vad var det mest givande?

Nja. Våra större lagverk (bl.a. balkarna) har tillkommit efter förslag av en lagberedning. Lagberedningen fick inte närmare direktiv för sitt arbete såsom vanliga utredningar utan hade ett mera öppet mandat. Den lagberedning som jag inträdde i år 1968 hade påbörjat sitt arbete år 1960 och hade till uppgift att reformera utsökningslagstiftningen. Det fanns en gammal utsökningslag från 1877. Ordföranden i lagberedningen f.d. justitierådet Gösta Walin var mycket skicklig men samtidigt ganska kärv. År 1968 blev jag utsedd till sekreterare. Senare blev jag ledamot i lagberedningen.

Resultatet blev förslag till en utsökningsbalk och följdändringar i andra lagar. Jag var verksam i lagberedningen under sex år. Därefter återgick jag till Justitiedepartementet för att skriva lagrådsremiss och sedan proposition på den nya lagstiftningen. Utsökningsbalken trädde i kraft 1981. Det var kärva år. Efter det att Gösta Walin hade avgått från lagberedningen skrev han flera böcker. Gösta Walin gick bort 2002, det år han skulle fylla 100 år. Den sista boken som han skrev gavs ut samma år. Gösta Walin var oerhört kunnig och satte professorerna på plats.

Det jag har satt mest värde på är dock tiden i Högsta domstolen. Jag var verksam där i drygt 20 år. Jag kom dit när jag var 45 år. De fyra sista åren var jag ordförande.

Jag minns särskilt en händelse. Vid våra sammanträden brukade man sitta till kl. 15.00, därefter avbröts arbetet och fick fortsätta en annan dag. Jag gick ofta hem tidigt för jag arbetade bättre hemma. En gång när jag var ordförande och hade gått hem ringde man till mig från administrationen. Vid Högsta domstolen på Bondeska palatset, finns det en gård med gallergrindar. Jag tror att det snart skulle vara val. Det hade kommit en stor mängd kvinnor som hade gått in på gården och några ledare hade gått uppför trapporna till terrassen med balustraden och talade därifrån till folket. Det var i ett politiskt syfte och folk flockades på gatan. Den personen som ringde mig frågade "Vad gör vi"? Jag tänkte att man måste vara försiktig eftersom det kunde röra offentlig plats och rätt att demonstrera. Jag tänkte i två sekunder och sedan sa jag "Kör ut dem", vilket man också gjorde.

Det här kanske vi egentligen redan har talat om. Jag har förstått, att utmätning har varit ett stort intresse hos dig, hur kommer det sig att du började med utsökningsbalken?

Det var när jag hamnade i lagberedningen och arbetade med utsökningsrätten. Jag arbetade med utsökningsrätten i lagberedningen från år 1968 till 1974, sex år. Sedan ytterligare sex år i justitiedepartementet för att få till stånd utsökningsbalken, alltså tillhoppa tolv år med utsökningsrätten. Utmätning är viktig del av utsökningsrätten vilket ledde till att jag ansåg att det var lämpligt att skriva en bok.

Jag, Gösta Walin och Peter Löfmarck skrev en utförlig kommentar till utsökningsbalken. Sedan har jag skrivit en systematisk bok vilken har kommit ut en femte upplaga år 2020. När man har sysslat så mycket på ett rättsområde har man kanske en viss skyldighet att ge uttryck för det också. Jag har skrivit ett par andra böcker också.

Hur var din tid som yrkesverksam på universitetet?

Jag har inte arbetat så mycket på universitet. Jag har haft några enstaka kurser. Jag hade bland annat en kurs i Lund och senare kurser i flera år på universitetet i Stockholm. Undervisningen avsåg

utsökningsrätt. Undervisningen avslutades i samband med att jag köpte ett hus i Portugal. Jag brukar vara där på hösten och några månader under våren, vilket hindrade min medverkan i undervisningen.

Hur var din tid som justitieråd på Högsta domstolen? Är det några domare som har varit särskilt betydande för några rättsliga avgöranden eller för dig som justitieråd?

När jag började var jag yngst och fick därför det sämsta rummet. Efterhand blir man äldre i tjänsten vilket får betydelse främst i två hänseenden. Det ena är ordningen när man voterar i ett mål om hur utgången ska bli. Det andra är vid tilldelning av rummen, ju äldre man är desto bättre ligger man till för att få välja ett rum. Det är nog inte några rättsliga avgöranden som jag vill peka på. Av ledamöterna vill jag nämna Bengt Hult som var ordförande när jag inträdde i domstolen, en synnerligen klok person och mycket trevlig att ha och göra med. Han var mycket respekterad av alla. En annan mycket klok person var Nils Mannerfeldt. Nils var lite av en mentor för mig. Jag och Nils träffades när jag arbetade på JO-ämbetet många år tidigare. När jag kom till Högsta domstolen var han ledamot där. På JO var han byråchef.

Är det något du skulle vilja förändra med domstolsväsendet?

Detta är en svår fråga. Vi skiljer oss i Sverige från de flesta andra länder genom att vi inte har någon speciell klädsel. I de flesta andra länder har domarna en enhetlig klädsel, svarta kappor. Under den kan man vara klädd på ett enkelt sätt. Klädseln visar att domstolen är en enhet. Om man åker utrikes i vissa sammanhang får man skämmas lite grann. En gång när jag var i England i officiellt sammanhang (the Courts Day eller något liknande) så var nästan alla klädda i sina tjänstedräkter, medan jag hade kostym, visserligen mörk kostym med vit skjorta men skillnaden märktes. Jag kände mig lite obekvä. En enhetlig klädsel har man, tror jag, i de övriga nordiska länderna.

En annan sak man kan ändra på är när det har meddelats en dom och en domare intervjuas av en journalist eller talar om för media varför man dömde si och så. Jag anser inte att det är lämpligt. Det finns ju domskäl i den meddelade domen. För några år sedan hade en hovrätt meddelat en dom som kritiserades. En ledamot i hovrätten talade med media för att informera om att det inte fanns något annat sätt att döma på. Målet kom sedan upp i Högsta domstolen och utgången ändrades. Den ledamoten som talat om att de dömt på ett sätt som var riktigt och nödvändigt fick sig nog en tankeställare. Jag har för ganska många år sedan skrivit en artikel om den här frågan i en skriftserie som utges av Lunds juridiska fakultet.

Något jag inte heller riktigt tycker om är uttrycket rättskedjan och innebörden därav. Helst ska det vara domstolar, åklagarmyndighet och advokater intill varandra – varför det? Man försöker få byggnader där domstolen, åklagarmyndigheten och helst en advokatbyrå intill varandra eller i vissa städer kanske olika instanser samlade på ett ställe.

Hur ser du på domstolsväsendets framtid när det gäller rekryteringar av framtida domare?

Jag tror inte att det är så stora problem. Jag märkte under min tid i Högsta domstolen att det kom många duktiga yngre framförallt kvinnliga jurister vilket jag inte tror kommer att avstanna. Det har två sidor. Det ena är att det är duktiga personer. Det andra är att de ofta vill komma till domstolssidan och inte bli åklagare, bolagsjurist eller något annat. Det är även en fördel i fråga om att få tjänstledighet exempelvis på grund av barnafödande – vilket inte är något problem.

Domstolsväsendets kanske stora problem är att det inkommer allt fler mål, framför allt brottmål, och hur de ska lösas. I fall man kan lägga över mer bagatellartade saker på andra organ vore det bra.

Vad är det för krafter som har gjort dig så framgångsrik som jurist?

Ja, när du säger framgångsrik, tänker du på böcker jag har skrivit?

Ja eller det är väl allt som du har åtagit dig och att du är en framstående jurist

Ja... Från det att jag har arbetat väldigt mycket. Jag borde nog ha läst mera skönlitteratur men jag har försummat även en del annat. Jag tycker inte att jag har försummat skyldighet mot min familj. Nu får man ju inte träffa barn och barnbarn eftersom det är pandemi.

Jag har arbetat mycket och inte gett mig. Det kan bli ett visst motstånd ibland som en konkret arbetsuppgift eller något som man finner tråkigt.

När det gäller böcker som jag har skrivit har jag framförallt skrivit på utsökningsrättens område. För ett antal år sedan tänkte jag att jag måste skriva om något annat än utsökningsrätt så jag skrev en bok om samäganderätt samt en bok om kvarstad och andra säkerhetsåtgärder. För något år sedan skrev jag boken om preskription och preklusion av fordringar. Sedan ska man skriva nya upplagor efter ett antal år. Jag har även varit utgivare för lagboken under ett antal år, tror det var år 2004-2010.

Om du fick ge ett tips till både juriststudenter och/eller verksamma jurister – vad hade du gett för tips då?

Det ena är att man ska vara noggrann även om det kan ta lite längre tid. Det andra är att har man gjort ett fel så ska man inte försöka komma ifrån det genom olika bortförklaringar. Alla gör fel någon gång, större eller mindre. Det är bara att säga som det är.

Vad gör du nu för tiden? Ägnar du dig fortfarande åt juridik?

Ja det gör jag. Jag skrev härom året preskriptionsboken som kom ut i januari 2020. Jag påbörjade även femte upplagan av Utsökningsrätt vilken utkom i slutet av 2020. Att skriva en ny upplaga är inte så enkelt som man kan tro. Jag vill gå igenom hela boken och fundera på bedömningarna som har gjorts. Just nu håller jag på med en ny upplaga av en av de andra böckerna jag skrivit.

Vad gör du när du inte ägnar dig åt juridik?

Jag läser gärna skönlitteratur. Man kan inte läsa hur mycket skönlitterära böcker som helst. Jag går gärna ut och promenerar lite grann. Jag har en känsla av att den som inte har något speciellt att göra åldras snabbt. I Portugal kan man inte få tag på svenska tidningar utan det finns framförallt engelska, tyska och franska tidningar. På söndagar brukar jag köpa Sunday Times för då har man en hel veckas läsning. I den tidningen läste jag att om man ska må bra under äldre dagar så ska man ha någonting som upptar ens intresse som man kan syssla med dagligen. Det är klart att man kan bli mer fascinerad av något annat än att skriva en ny upplaga eller skriva en bok om samäganderätt.

En sista fråga – varför har du valt de artiklar som du har valt, som publicerats i detta temanummer?

Jag valde artiklar som rörde lite udda frågor. När jag valde bland rättsfallen stannade jag bland annat för ett rättsfall när jag inte var på majoritetssidan utan på minoritetssidan. Det rörde en central fråga som jag tror är av intresse. I Högsta domstolen är det några frågor som ofta tilldrar sig intresse. Jag valde därför andra frågor som är av större allmänt intresse.

Stort tack för att vi får tillägna detta nummer till dig och för att jag fick möjligheten att intervjua dig.